

על הכרחיותו של הימור

191. — והלה ילעג לאיש ההוא? מי צריך ללעוג? ובכל זאת אין האיש ההוא לועג להלה, אלא חומל עליו.

192. — להוכיח את מיטון? על שאינו עמל, כי אלוהים עתיד להוכיחו על כך.

193. — "מה ייעשה לאנשים אשר יבוזו לקטנות, ובגדולות לא יאמינו?"

194. — ... ילמדו נא לדעת לפחות מה הדת שהם מקדשים מלחמה עליה, עד שהם באים לאסור מלחמה עליה. אילו התיימרה דת זו שהיא רואה את האל ראייה ברורה, ושהוא נתון לה מתן גלוי ובלא וילון, אפשר היה לקדש מלחמה עליה בעזרת הטענה שאין בעולם שום דבר המעיד על ראייה בהירה כזו. אבל מאחר שהיא אומרת, להפך, שבני-האדם שרויים במחשכים ובריחוק מן האל, ושהוא נסתר מידיעתם, ושהוא אפילו השם שהוא קורא לעצמו בכתב-הקודש, "אל מסתתר"²; וסוף דבר, מאחר שהיא שוקדת במידה שווה לקבוע שני דברים אלו: ראשית, שהאל כונן סימנים מוחשיים בכנסייה כדי לאפשר להכירו למבקשים אותו בתום-לב, ושנית, שעם כל זה הצפין אותם בצורה כזו שלא יגלוהו אלא המבקשים אותו בכל לבבם; — מה טענות יוכלו לטעון, בשעה שבהיותם בפירוש מעידים על עצמם שהם מתרשלים בבקשת האמת, הריהם מכריזים ששום דבר אינו מראה להם אותה? שהרי אותה אפילה שהם שרויים בה, ושהם מאשימים בה את הכנסייה, אינה אלא מאשרת אחד מן הדברים שהכנסייה קובעת, בלי לפגוע בדבר האחר, ולא זו בלבד שאינה מקעקעת את משנת הכנסייה, אלא אף מוסיפה לה אישור.

כדי שיוכלו לחלוק עליה, צריך היה שיכריזו שלא הסו על כל מאמץ כדי לבקש את האמת בכל מקום, ואף במה שהכנסייה מציעה כדי לאפשר ללמוד אותה, אלא שלא באו על סיפוקם. אילו כך היו מדברים, היו באמת יוצאים חוצץ נגד אחת מטענותיה של הכנסייה. אולם אקווה להראות כאן שלא יוכל שום בר-דעת להשמיע דיבור כזה; ואף מעז אני לומר שמעולם לא עשה זאת שום אדם. ידוע די הצורך מנהגם של בעלי הלך-רוח זה. סבורים הם שעשו מאמצים גדולים לקנות דעת, אם הקדישו שעות אחדות לקריאת אחד מספרי המקרא, ואם פנו אל אחד מאנשי הכנסייה ושאלוהו שאלות על אמתות האמונה. לאחר מכן הם מתיימרים שביקשו את האמת בלא הצלחה בספרים ומפי בני-אדם. אבל, חי נפשי, אומר להם מה שכבר אמרתי לא אחת: התרשלות כזו אין הדעת סובלתה. אין מדובר כאן על עניין קל-ערך של פלוני אלמוני, כדי שאפשר יהא לנהוג בצורה כזו; מדובר כאן על עצמנו ועל מלוא הווייתנו. הישארות הנפש היא עניין בעל חשיבות רבה כל-יכך שבבילוננו, והנוגע בנו נגיעה עמוקה כל-יכך, שרק מי שאיבד כל כושר-הרגשה יוכל להיות אדיש לבירור השאלה. כל מעשינו ומחשבותינו צריכים להתנהל בדרכים שונות לחלוטין

² Miton, אחד הבלתי-מאמינים הנודעים בצרפת בדורו של פסקל.

³ "על-פי ישעיה מה, טו: "אכן אתה אל מסתתר". פסקל נוקט את לשון הוולגטה: "Deus absconditus".

ש ע ר ש ל י ש י

על הכרחיותו של הימור

184. — איגרת כדי להמריץ לבקש את האל.¹ ואחר להניע לבקשו גם בלב הפילוסופים, הספקנים והדוגמטאים, שהם טורדים דעתו של מי שחוקר מחשבותיהם.

185. — ממידת האל, העורך את כל הדברים ברוך, להיות חורת את הדת בשכל על-ידי טעמים הגיוניים, ובלב על-ידי החסד. אבל כל המבקש לנטוע את הדת בשכל ובלב על-ידי השימוש בכוח ועל-ידי איומים, אינו נוטע שם את הדת אלא את האימה — "terrorem potius quam religionem" ("את האימה יותר מאשר את הדת").

186. — "פן תיראה השליטה כנוהגת בעריצות, אם יושפעו מאימים ולא מלקח טוב (אבגוטינוס, איגרת 48 או 49. — כרך ד: "Contra mendacium ad Consentium").

187. — ס ד ר. — בני-האדם מזולזלים בדת; הם שונאים אותה וחוששים שמא אמת היא. כדי לתקן זאת, צריך קודם כול להראות שהדת אינה נוגדת כלל את השכל, ושההוד החופף עליה ראוי לעורר בלבנו כבוד; אחר יש לעשותה ראויה לאהבה, לעורר בלב הטובים את המשאלה שתהא אמת; ולבסוף להראות שהיא אמת.

הדת ראויה לכבוד על שום שהכירה יפה את האדם, וראויה לאהבה על שום שהיא מבטחת את הטוב האמיתי.

188. — בכל שיח והרצאת-דברים צריך שנוכל לומר למי שמוצא באותו שיח פגיעה בכבודו: "על מה תלין?".

189. — תחילה יש לדבר בצער וחמלה על הכופרים; הרי אומללים הם דיים, מחמת עצם מעמדם. מן הדין היה לגדפם רק אילו היה בכך כדי להועיל; אבל הדבר מזיק להם.

190. — יש לדבר בצער וחמלה על אותם כופרים בעיקר שמחפשים; כי כלום אינם אומללים דיים? יש לתקוף בדברים חריפים אותם כופרים בעיקר שמתפארים בכפירתם.

¹ כנראה נתכוון פסקל לחבר חלק של ספר ה"הגייגים" בצורת איגרות, דוגמת ספרו "Les Provinciales".

לפי מה שנוכל או לא נוכל לקוות למיני-טוב נצחיים; על כן אי-אפשר לנו לפסוע פסיעה אחת בצורה נבונה ושקולה אם לא נכוון אותה על-פי ההסתכלות בנקודה זו, שחייבת להיות תכליתנו בסופם של דברים.

ענייננו הראשון אפוא וחובתנו הראשונה — להאיר עיני עצמנו בנושא זה, שתלויה בו התנהגותנו כולה. לפיכך, בקרב בעלי הספקות בנוגע להישארות הנפש, אני מבדיל הבדל יסודי בין השוקדים בכל כוחם לקנות דעה בנושא זה ובין החיים את חייהם בלי להקדיש לו עמל וטורה ובלי לחשוב על כך.

אוכל רק להצר בצערו של כל מי שנאנק אנקה כנה מחמת ספק זה, רואה אותו ככבד באסונות, אינו חס על שום דבר כדי להיחלץ ממנו, והופך חקר זה להתעסקותו העיקרית והרצינית ביותר.

אבל אחרים מבליים ימיהם בלי לחשוב על תכלית סופית זו של חייהם. רק משום שאינם מוצאים בתוך עצמם אור מספיק כדי להיווכח לדעת שהיא היא, מתרשלים הם לחפשו במקום אחר ולבדוק בדיקה יסודית אם דעה זו היא מאותן דעות שהבריות מקבלים מתוך תמימות מאמינה לכל דבר, או מאותן דעות שאף-על-פי שהן סתומות מצד עצמן, עם כל זה מושגות הן על בסיס מוצק מאוד ובלתי-מעורער. אנשים כאלה דינם שונה בעיני לחלוטין.

התרשלות זו, כשמדובר על עניין הנוגע לעצמם, לחיי-עולם שלהם, למלוא הווייתם, — לא רחמים אלא רוגז תעורר בלבי התרשלות כזו; היא מתמיהה ומבהילה אותי; בעיני הרי זו מפלצת. אין אני אומר זאת מתוך התלהבות הסודה של דבקות דתית. כוונתי היא, להפך, שחייב אדם להרגיש זאת מתוך מניעים של עניין אנושי ושל אהבה-עצמית; די לשם כך לראות מה שרואים האנשים הרחוקים מלהיות נאורים.

אין צריך להיות בעל נפש מרוממה מאוד כדי להבין שאין כאן בעולמנו זה סיפוק אמיתי וקיים; שכל תענוגינו אינם אלא הבל; שתלאותינו אין להן קץ; וסוף דבר, שהמוות, המאיים עלינו בכל רגע ורגע, מן הנמנע שלא יביא עלינו, תוך שנים ספורות, את הכורח המהירד להיות או מוכחדים לנצח או אומללים לנצח.

אין לך דבר ממשי מזה, ולא איום מזה. נעמיד נא פנים של אמיצי-לב, כאוות-נפשנו: — הנה האחרית הצפויה להיים היפים ביותר שבעולם. עיין בדבר, ואחר אמור: כלום אין זה בלתי-מוטל בספק שאין בחיי העולם הזה שום דבר טוב וזולת התקוה לחיים בעולם אחר, ושאין אנו מאושרים אלא במידה שאנו מתקרבים לכך, ושכשם שלא יפקדו עוד אסונות את אלה שהיה בלבם בטחון גמור בדבר חיי נצח, כך אין אושר כלל לאלה שאין בלבם כל זיק-דעת עליהם?

ברור אפוא שצרה גדולה היא להיות שרוי בספק זה; אבל מכל מקום חובה שאין אדם פטור הימנה היא לחפש, כשהוא שרוי בספק זה, וכך, מי שמטיל ספק ואינו מחפש הריהו גם אומלל מאוד גם נהוג שלא כיושר. ואם בכל זאת הוא שאנו ושבע-רצון, ואם הוא מכריו על כך ואף מתפאר בכך, ואם עצם

המצב הזה משמש לו עילה לשמחה ולזחיחות-הדעת, — כי-אז אין מילים בפי לכנות יצור יוצא-דופן כל-כך.

מאיזה מקור אפשר לשאוב רגשות אלו? מה טעם לשמחה אפשר למצוא כשאדם מצפה רק למצוקות לבלי מפלט? מה טעם לזחיחות-הדעת כשאדם רואה את עצמו באשמנים בלי ניצוץ אור? וכיצד מן האפשר שהלך-מחשבות זה ימצא לו מקום באדם ברי-דעת?

— "איני יודע מי שת אותי בעולם, או העולם מהו, או אני עצמי מה אני. אני שקוע באי-ידיעה איומה של כל דבר. איני יודע גופי מהו, חושי מה הם, ומה נפשי ואף אותו הלק של עצמי שחושב מה שאני אומר, ושמתבונן בכל דבר ובו בעצמו, ואינו מכיר את עצמו, ממש כמו שאינו מכיר את השאר. רואה אני את מרחבי היקום המבעיתים הללו שמקיפים אותי, ואני מוצא את עצמי טפול אל פינה גידהת של התפשטות-ענק זו, בלא שאדע מפני מה אני נתון במקום זה דווקא ולא במקום אחר, ולא מפני מה אותו קורטוב של זמן שהוקצב לחיי מונה לי בנקודה זו דווקא ולא בנקודה אחרת של כל אותו הנצח שקדם לי ושל כל אותו הנצח שיבוא אחרי. מכל עבר רואה אני רק חללים אין-סופיים, הכולאים אותי כאטום וכצל שחולף מקץ רגע לבלי שוב. כל מה שאני יודע הוא שעוד מעט מות אמות; אבל מה שנעלם מידיעתי ביותר, הרי זה מיתה זו עצמה שאין לי מנוס ממנה.

כשם שאיני יודע מאין באתי, כך איני יודע לאן אני הולך. רק זאת אדע: כשאסתלק מן העולם הזה, אפול לתמיד או לתוך האין, או ביד אלוהי שיעבר אפו; ולא ידוע לי איזו משתי אפשרויות אלו תהיה מנת-חלקי לעולמים. הנה מעמדי, מלא רפיון ואי-ודאות. והמסקנה שאני מסיק מכל אלה היא זו: עלי לבלות את כל ימי בלי לנסות לחקור ולדרוש במה שצפוי לי. אולי יכול היה בירור ספקותי להאיר לי במקצת את דרכי; אולם אין רצוני לקבל עלי טורח זה, ולא לפסוע פסיעה כדי לחפש הארה זו. אני דן בקיתון של בוז את הדואגים והמשתדלים בדבר (כי לי ברי שחרף הבטהון שבלבם, יש כאן מקום לייאוש ולא לזחיחות-הדעת); ונכון אני, בלא זהירות-יתר ובלא פחד, ללכת להתנסות במאורע כביר כל-כך, ואתנהל ברוך בדרך המוליכה אל המוות, כשאין בלבי כל ודאות בדבר נצחיותו של מעמדי לעתיד לבוא."

— מי יאבה שיהיה לו ידיד המאריך במלל כזה? מי יבחר בו מן האחרים כדי לגלות לו את ענייניו? מי יבקש בו סמך וסעד בצר לו? ואחרון אחרון, לאיזה תפקיד בחיים אפשר להועידו?

אכן תוכל הדת להתהלל שאויביה אנשים הסרי-בינה כל-כך; והתנגדותם לא זו בלבד שאינה מסוכנת לה, אלא היא מסייעת, להפך, לאשש את אמיתותיה. כי האמונה הנוצרית כמעט לא באה כל עצמה אלא לקבוע שני דברים אלו: השחתת הטבע, והגאולה על-ידי ישו. והנה אני טוען: אף כי אינם מסייעים להוכיח את אמיתותה של הגאולה על-ידי קדושת מידותיהם, מכל מקום הם מסייעים להפליא להוכיח את השחתת הטבע, על-ידי רגשות כה מעוותים.

אין לו לאדם דבר חשוב ממעמדו; אין לו דבר הרה-ביעותים מן הנצה. אין זה טבעי אפוא שיהיו מצויים בני-אדם שהם אדישים לאבדן ישותם ולסכנת מצוקות-עולמים. הרי ביחס לכל דבר אחר התנהגותם שונה מעיקרה: הם פוזחים מדברים קלי-ערך ביותר, חווים אותם מראש, מרגישים בהם. אותו האיש שהוא מתייסר ימים ולילות רבים בחמת-זעם ובייאוש, על שום שניטלה ממנו איזו כהונה או על שום שנדמה לו שפגעו בכבודו, — אותו האיש עצמו יודע גם יודע שהוא עתיד להפסיד הכול על-ידי המוות, ואינו חרד ואינו מתרגש. דבר מבעית הוא לראות באותו הלב ובאותה שעה עצמה רגישות זו כלפי עניינים העומדים בוטו של עולם וחוסר-רגישות מזור זה כלפי עניינים העומדים ברומו של עולם. הרי זו התכשפות שאין להבינה, מין התקוות שלא בדרך הטבע, המעידה על איזה כוח כול-יכול שמחוללה.

צריך להיות היפוך-יוצרות מזור בטבע האדם כדי שיתהלל אדם שהוא שרוי במצב זה, אשר כמדומה לא ייאמן שיוכל ולוא גם איש אחד להימצא בו. ברם נסיוני מראה לי בני-אדם כאלה במספר רב כל-כך, שהיה הדבר מפתיענו, אילו לא ידענו שרובם של בעלי מנהג זה מעמידים פנים ואינם כן באמת. אלה הם אנשים אשר שמעו שגינוני חברה נאים דורשים לנהוג בפסקנות כזו. זהו מה שקרוי בפניהם שהם "פרקו מעליהם את העול", וזהו הדבר שהם מנסים לתקוה. אולם לא יקשה להסביר להם שאינם אלא משלים את נפשם כשהם מבקשים באורח זה את הכבוד והיקר. לא זו הדרך לרכוש אותו, ואפילו, אומר אני, בקרב בני החברה הטובה, שהם מיושבים בדעתם ויודעים שהדרך היחידה לזכות לו היא להתגלות כאדם ישר, נאמן, מתון, ומסוגל לשרת שירות מועיל את ידידו; כי בדרך הטבע חביב על בני-האדם רק מה שיוכל להועיל להם. והנה, מה ברכה נוכל להפיק כשאנו שומעים את פלוני אומר שפרק מעליו את העול, ושאינו מאמין במציאותו של אלוהים הצופה את מעשיו, ושהוא רואה את עצמו כאדון יחידי להתנהגותו ואין בדעתו ליתן דין-וחשבון עליה אלא לפני עצמו? כלום סבור הוא שבכך המריץ אותנו לתת בו מכאן ואילך אמון רב, ולצפות ממנו לניחומים, לעצות ולעזרה בכל שעת צורך? האומנם יתיימרו בני-אדם אלו שהם משמחים את לבנו כשהם אומרים לנו שלפי דעתם נפשנו אינה אלא מעט רוח ואד, ולא עוד אלא שהם אומרים לנו זאת בקול של גאווה ונחת? דבר כזה כלום יש להכריז עליו בעליות? או שמא, להפך, יש לאומרו בעצב, כדבר העצוב ביותר שבעולם?

אילו חשבו על כך בכובד-ראש, היו רואים שהדבר הוא בעל הגיון רופף כל-כך, מנוגד במידה כזו לשכל הישר, סותר כל-כך את ההגינות, ומכל הבחינות רחוק כל-כך מאותו מוג נוח שהם מבקשים, שיותר משעשויים הם להשחית את הנוטים ללכת בעקבותיהם, יש בדבריהם כדי להחזירם למוטב. ובאמת, אם תבקשם לבאר את דעותיהם ואת הנימוקים שיש להם להטיל ספק באמיתותה של הדת, הרי יאמרו לך דברים קלושים כל-כך ושפלים כל-כך, שסופם של בעלי טענות אלו לנטוע בד את ההכרה שההפך הוא הנכון. זהו מה שאמר להם

פלוני בצורה קולעת מאוד: "אם תוסיפו להציע טענותיכם בזה האופן, הרי באמת תחזירוני לחיק הדת". אכן צדק האיש, כי מי לא היה סולד מדעות ששות-פים להן יצורים נקלים כל-כך?

וכך אפוא, אותם בני-אדם שאינם אלא מתחזים כבעלי דעות אלו, הריהם מסכנים מאוד כשהם מעוותים את נטייתם הטבעית כדי להימנות עם המחוצפים בבני-תמותה. אם בעומק לבם מצטערים הם שלא נתברכו ביתר אור-הדעת, אל נא יסתירו זאת; הודאה כזו לא יהא בה משום בזיון. חרפה היא רק כשאדם חסר את אור-הדעת מכול וכול. אין לך עדות ברורה יותר לרפיון גמור של השכל מאשר אם אין יודעים מה מאוד אומלל האדם בלי אלוהים; אין לך סימן בולט יותר ללב עקוב מאשר אם אין מייחלים לאמיתותן של ההבטחות הנצחיות; אין לך מורך גדול יותר מאשר אם מעמידים פני גיבור מול אלוהים. יניחו נא אפוא דברי כפירה אלו לאנשים הקרוצים מחומר גס כל צרכו עד כדי להיות מסוגלים לדברים כאלה באמת. יהיו נא לפחות ישרי-לב אם אין ביכולתם להיות נוצרים, ויכירו נא סוף סוף שיש רק שני סוגי בני-אדם שאפשר לכנותם נבונים: או העובדים את האל בכל לבבם על כי ידעוהו, או המבקשים את האל בכל לבבם על כי לא ידעוהו.

אבל בני-האדם החיים בלי לדעתו ובלי לבקשו, — הרי בעיני עצמם בלתי-הגונים הם כל-כך לדאוג לעניין, עד כי אין הם הגונים שיהיו אחרים דואגים להם; ודרושה כל מידת הרחמים של אותה דת שהם מזוללים בה, כדי שלא לבזו להם עד כדי לנטוש אותם בסלוחתם. אבל מאחר שדת זו מחייבת אותנו שלא להדול מלראותם, כל עוד הם חיים עלי אדמות, כמוכשרים לקבל את החסד שבכוחו להאיר עיניהם, ומחייבת אותנו להאמין שתוך זמן מועט יוכלו להתמלא יתר אמונה משישנה בלבנו, ושנוכל אנו, להפך, להידרדר לתוך העיוורון שהם שרויים בו, — על כן יש לעשות למענם מה שהיינו רוצים שייעשה למעננו אילו היינו במקומם; יש לדבר על לבם שיחוסו על עצמם, ולצעוד לקראתם לפחות צעדים מספר כדי לבדוק שמא יוכלו למצוא את אור הדעת. יקדישו נא למקרא החיבור הזה אחדות מאותן שעות שהם מבזבזים לריק במקום אחר. אף אם יתחילו בקריאתו מתוך איר-צון, אולי ימצאו בו משהו, ומכל מקום לא יפסידו בכך הרבה. אבל כל מי שיגש אליו בתום-לב גמור ומתוך תשוקה אמיתית למצוא את האמת, מקווה אני שיבוא על סיפוקו, ושיכיר בצדקתן של הראיות לדת אלוהית כל-כך שקיבצתין כאן, וששמרתו בהן בערך על סדר זה...

195. — קודם שאכנס בעבי הקורה בשאלת הראיות לדת הנוצרית, הריני רואה צורך לתאר את עיווי-דעתם של בני-אדם שהם חיים באדישות לחיפוש האמת בעניין בעל חשיבות רבה כל-כך בשבילם, והנוגע בהם מקרוב מאוד. מכל התעיות שהם תועים מן הדרך, הרי כאן בלי ספק העדות הנאמנה ביותר לספלותם ולעיוורונם; כאן יקל ביותר להכלימם ולהביכם בעזרת ההבטחות הראשונות של השכל הישר ועל-ידי הרגשות הטבעיים. שהרי אין ספק: ימי

חלדנו כהרף-עין, מצב המיתה, ויהא טיבו מה שיהא, מצב נצחי הוא, ולפיכך צריכים כל מעשינו ומחשבותינו להתנהל בדרכים שונות כל-יך לפי טיבו של נצח זה, עד כי אי-אפשר לנו לפסוע פסיעה אחת בצורה נבונה ושקולה אם לא נכוון אותה על-פי ההסתכלות בנקודה זו, שחייבת להיות תכליתנו בסופם של דברים.

אין לך דבר גלוי לעין יותר מזה; על כן, על-פי עקרוני התבונה, התנהגותם של בני-האדם חסרת כל הגיון היא אם אינם בוחרים בדרך אחרת. על-פי אבן-בוהן זו אפוא יש להעריך את כל מי שהי את חייו בלי לחשוב על תכלית אחרונה זו של החיים, את כל מי שמניח לנטייתו ולהנאותו להנחותו ואינו מהרהר בדבר ואין לבו חרד; וכאילו יכולים היו אנשים כאלה להכחיד את הנצח בהסחם את דעתם ממנו, שאיפתם היחידה היא להשיג את האושר ברגע זה בלבד.

ברם נצח זה קיים, והמוות, המיועד לפתוח את שערי והמאיים על בני-האדם בכל עת ובכל שעה, מן הנמנע שלא יביא עליהם תוך זמן מועט את הכוונה המהיריד להיות או מוכהדים לנצח או אומללים לנצח, בלא שיידעו איזהו מן הנצחים הללו שנועד להם לתמיד.

הנה ספק בעל השיבות מהרידה. נשקפת להם סכנה של יסורי עולם; ונוכח סכנה זו, כאילו אין הדבר שווה את הטורח, מתרשלים הם לבדוק אם זוהי אחת מאותן סברות שבני המון העם מקבלים מתוך נטייה להאמין לכל דבר, או אם זוהי אחת מאותן דעות, שאף-על-פי שהן מעורפלות מצד עצמן, נשענות הן על בסיס מוצק מאוד, אם גם מוסתר. אינם יודעים אפוא אם הדבר אמת או שקר, ולא אם הראיות חזקות או חלשות. הראיות לנגד עיניהם; הם מסרבים להביט ולראותן, ותוך בערות זו מכריעים בדעתם לעשות כל מה שצריך כדי להידרדר לתוך אסון זה, אם עובדה קיימת הוא, לחכות למוות כשעת מבחן לו, ועד אותה שעה להיות מרוצים מאוד במצבם זה, להכריז על כך ואף להתפאר בכך. כלום אפשר לחשוב בכובד-ראש על רום-חיבותו של עניין זה בלי להזדווע למראה התנהגות זרה ומוזרה כל-יך?

שלוה זו תוך בערות כזו יש בה משום מפלצתיות; והמבלים ימיהם בצורה כזו, יש לעורר בלבם את ההרגשה עד כמה יש בה מן הזרות ומן הסכלות. על-ידי שנגולל לפני עיניהם תמונה זו כולה, כדי להכלימם ולהביכם על-ידי מראה משוגתם. כי הנה מהלך-מחשבותיהם של בני-אדם, כשהם גומרים בדעתם להיות את חייהם תוך אידיעה זו של מה שהם ובלי לנסות להבין את מצבם. "איני יודע", אומרים הם...

196. — אנשים אלו הסרי-לב; איש כזה לא היינו בוחרים כידיד לנו.
197. — להיות בלתי-רגיש עד כדי לזלול בדברים הנוגעים לנו, ולהיעשות נטול-רגישות כלפי אותו עניין שנוגע לנו ביותר!

198. — רגישותו של האדם לקטנות ואי-רגישותו לגדולות, אות הוא להיפוך-יצירתו מוזר.

199. — נצייר בנפשנו קבוצת אנשים באזיקים, שעל כולם יצא גזר דין מוות. יום יום מקצתם נשחטים לעיני האחרים, והנותרים רואים את גורלם שלהם בגורלם של ריעיהם, ומחכים לתורם כשהם מביטים איש אל חברו בצער ובלי תקווה. זו התמונה של מעמד האדם.

200. — נצייר בנפשנו אדם חבוש בכלא; אינו יודע אם נגזר דינו, ולא נותרה אלא שעה אחת בלבד כדי להיודע על כך, אבל אם יידע שיצא גזר-דינו, תספיק שעה זו כדי להשיג את ביטולו. הרי יהא זה נוגד את הטבע אם ינצל את השעה ההיא לא כדי להשתדל להיודע אם נגזר דינו, אלא לשחק בקלפים. וכך אפוא, הרי זה למעלה מן הטבע שיהא אדם וכו'. אין זאת כי האל מכביד ידו. וכך, לא רק התלהבותם של מבקשי האל מוכיחה את מציאותו, אלא אף עיוורונם של הבלתי-מבקשים אותו.

201. — כל הפירכאות של אלו ושל אלו פונות רק נגד עצמם, וכלל וכלל לא נגד הדת. כל מה שאומרים הכופרים...

202. — [אלה שצר להם שאין אמונה בלבם, עדים הם שהאל אינו מאיר עיניהם; אבל האחרים עדים הם שיש אל המכה אותם בסנוורים.]

203. — "הקסם שבקלות-ראש"⁴. — כדי שלא תבוא ההיפעלות להכשילנו, הבה ננהג כאילו אורך חיינו הוא שבוע ימים בלבד.

204. — אם חייב אדם למסור שבוע ימים, חייב הוא למסור את כל חייו.
204ב. — אם חייב אדם למסור שבוע ימים מימי חייו, חייב הוא למסור מאה שנה.

205. — כשאני מתבונן באורך חיי הקטן, הבלוע בנצח שלפניו ולאחריו; כשאני מתבונן בחלל הקטן שאני ממלאו ושאף אותו אני רואה בלוע במרחב האין-סופי של החללים שאיני מכירם ושאינם מכירים אותי, — נפשי מתבהלת ולבי תמה שאני כאן ולא שם, כי אין יסוד וטעם שאהא כאן ולא שם, בשעה זו ולא בזמן ההוא. מי שת אותי כאן? בגזירתו של מי ובהנהגתו של מי נועדו לי מקום זה וזמן זה? "זכר אורח ליום אחד יסור"⁵.

206. — דממת עד של חללים אין-סופיים אלו תבעתי⁶.

4 "Fascinatio nugacitatis". פסקל מביא תרגום לטיני בלתי-מדויק זה של חכמת שלמה ד, יב, על-פי הוולגטה. על-פי תרגומו של מנחם שטיין: "קסם הרשעה".

5 חכמת שלמה ה, יד, על-פי תרגומו של מנחם שטיין.

6 הגיג זה ניתן להתפרש כביטוי להרגשת קטנותו של האדם (השוה בסעיף 72: "האדם בטבע מהו? — אין ביחס לאין-סוף") נוכח תמונת העולם שנתגוללה בעקבות התורות האסטרונומיות החדשות, או, אם נשתמש במטבע שטבע אלכסנדר קורא, נוכח המעבר במחשבה הקוסמולוגית "מן העולם הסגור אל היקום האין-סופי". עיין: Alexandre Koyré, *From the closed world to the infinite universe*, 1957. הפסקה המפורסמת 'דממת עד של חללים אין-סופיים אלו תבעתי' אינו מביע את הרגשתו של פסקל עצמו — כמו שמניחים ברגיל ההיסטוריונים של פסקל, — אלא את הרגשתו של בעל הדעות החופשיות הכופר בעיקר" (שם, עמ' 283, הערה 29). א. קורא אינו מביא שום

207. — מה רבות הממלכות שאינן יודעות על קיומנו!
208. — מפני מה מוגבלת ידיעתי? קומתי? מפני מה מוגבל אורך חיי למאה שנה ולא לאלף? מה יסוד וטעם ראה הטבע להעניק לי אורך חיים זה דווקא ולבחור במספר זה דווקא ולא באחר? הרי באינ-סוף המספרים אין יתר יסוד וטעם לבחור בזה ולא בזה, כי אין בשום אחד מהם יתר פיתוי מבחברו.
209. — כלום אתה פחות בחזקת עבד על שום שרבו אוהב אותך ולוטרף אותך? חבלים נפלו לך בנעימים, עבד. רבו לוטף אותך, עוד מעט יפכה.
210. — המערכה האחרונה עקובה מדם, אף אם שאר כל חלקי המחזה נאים מאוד: — זורקים מעט עפר על ראשו של אדם, והוא שיעמוד לדור ודור.
211. — מה מצחיקים אנו בבקשנו מנוח בחברת הדומים לנו! חלכאים הם כמונו, חסרי-אונים כמונו, לא הם יעזרונו; נמות לבדנו. מן הדין אפוא שננהג כאילו היינו לבדנו; אבל כלום היינו בונים או בתים מפוארים, וכו'? היינו מבקשים את האמת בלא כל פקפוק; ואם אנו נמנעים מזה, הרי עדות היא שאנו מוקירים יותר את רגשי היקר של הבריות מאשר את בקשת האמת.
212. — היגרות. — מחרידה ההרגשה שכל אשר לנו ניגר והולך לו.
213. — בינינו ובין הגיהנום או השמיים יש רק החיים החוצצים בין השניים, שאין בעולם דבר רופף מהם.
214. — עיוני. — כשזחיות-הדעת מתחברת אל המצוקה, אין לך עיוני גדול מזה.
215. — את המוות יש לירוא כשאין סכנה, ולא תוך הסכנה; כי חייב אדם להיות גבר.
216. — רק מן המיתה החטופה יש להתיירא, ומשום כך הרוזנים והנגידים מחזיקים בבתם כמרים לוידוי.
217. — כשהיורש מוצא את שטרי-הקניין של ביתו, כלום אפשר שיאמר "שמא מזוייפים הם?", ואף-על-פי-כן יתשל לבדוק אותם?
218. — כלא? — אם אין מעמיקים בסברתו של קופרניקוס, ניחא; אבל דבר זה...! לכל עצם חיינו חשוב שנדע אם הנפש בת-מותה או בת-אלמוות.
219. — ברי, ההכרעה בשאלה אם הנפש בת-מותה או בת-אלמוות נודעת לה חשיבות יתרה בשביל המוסר. אף-על-פי-כן בנו הפילוסופים את תורת ראייה לדעתו זו, אבל אפשר למצוא לה סמך בסעיף 194, ששם שם פסקל דברים דומים בפי בעל הדעות החופשיות או הספקן. בשים לב לנאמר בסעיף 194, גם זהותו של הדובר בסעיף 205 אינה ברורה. לעומת זאת, בסעיפים 72 ו-693 ברור שהאיש פסקל הוא האומר דברים מעין אלו. דומה אפוא שאליבא דפסקל, שום אדם הוגה בן העידן אי-אפשר לו להימנע מהלך-מחשבות זה, שעשוי להביא לידי מסקנות שונות; וכונתו בפולמוס זה להוכיח את הטעות שבמסקנותיו של הספקן ואת צדקת מסקנותיו של המאמין.
- דברי ביקורת שנונים סביב הגיג זה ימצא הקורא במאמרו של פול ואלרי: Paul Valéry, *Variation sur une 'Pensée'*, Oeuvres (Bibliothèque de la Pléiade), V. I. pp. 458-473; 1957. ראה סעיף 200.

- המוסר שלהם בלי להזדקק לעניין: — הם נושאים ונותנים בשאלה כיצד חייב אדם לבלות שעה.
- אפלטון, — כדי להכשיר את הלבבות לנצרות.
220. — הכוב בפי הפילוסופים שלא דנו בעניין הישארות הנפש. הכוב שבדי-למה שלהם אצל מונטן.
221. — הכופרים בעיקר הייבים לומר דברים ברורים לחלוטין. והנה, אין זה ברור לחלוטין שהנפש חומרית.
222. — הכופרים בעיקר. — מה היסוד לדיבוריהם שאין אדם יכול לקום לתחייה? מה יקשה יותר: להיוולד או לקום לתחייה? מה מוקשה יותר: שמה שלא היה מעולם — יהיה, או שמה שהיה — יוסיף להיות? כלום לא יקשה יותר לבוא לכלל הוויה מלחזור להוויה? ההרגל הופך בעינינו את הדבר האחד לדבר קל, חוסר ההרגל הופך את הדבר האחר לנמנע: — דרך עממית להרוץ משפט!
- מדוע לא תוכל בתולה ללדת? וכי אין תרנגולת מטילה ביצים בלי תרנגול? מי יבחין מבחוץ בינו ובין האחרות? ומי פסק שהתרנגולת אין בכוחה ליצור שם זרע זה בשווה לתרנגול?
223. — מה יוכלו לטעון נגד התחייה ונגד המעשה שהיה שהבחולה ילדה ילד? מה יקשה יותר: ליצור אדם או חיה, או ליצור אותו שנית? ואילו לא ראו מימיהם מין מסויים של בעלי-חיים, כולם יכולים היו לנחש אם הללו נוצרים בלי זיווגם של זכר ונקבה?
224. — מה מאוסות עלי שטויות אלו, שלא להאמין בסעודת הקודש, וכו'! אם הברית החדשה אמת, אם ישו המשיח אלוה, מה הקושי שבדבר?
225. — הכפירה בעיקר סימן למוח חזק, אבל עד למידה מסויימת בלבד.
226. — הכופרים, המתניינרים שהם שומעים בקול השכל, צריכים להיות בעלי שכל חזק במידה בלתי-רגילה. והנה, מה אנו שומעים מפייהם? "כלום אין אנו רואים", אומרים הם, "שהבהמות מתות וחיות כבני-האדם, והמוסלמים כמו הנוצרים? להם סדרי-עבודה משלהם, נביאים משלהם, חכמי-דת משלהם, קדושים משלהם, נזירים משלהם, כמו לנו, וכו'". — כלום דברים אלו נוגדים את כתבי-הקודש? וכי אין כתבי-הקודש אומרים כל זאת?
- אם אחת היא לכם לדעת או שלא לדעת את האמת, ודאי יספיק הדבר כדי להרגיע את רוחכם. אבל אם אתם משתוקקים בכל לבבכם להכירה, אין די בכך; התבוננו נא בפרטים. היה זה מספיק לגבי איזו שאלה בפילוסופיה; אבל כאן, שעל כף המאזניים כוטל הכול... ואף-על-פי-כן, לאחר עיון קל ממין זה, שוב יבקשו לשעשע את דעתם, וכו'. שאלו נא דת זו עצמה אם אין עמה ביאור לסתימות זו; אולי תורה אותנו מה.
227. — סדר עלי-פיש. — "מה עלי לעשות? בכל מקום רואה אני רק סתומות. כלום דין הוא שאמין שאיני ולא כלום? כלום דין הוא שאמין שאני אלוה?"

"כל הדברים משתנים ומתחלפים". טעות בידך, יש...

228. — פירכה בפי הכופרים בעיקר: "אבל לא ניתנה לנו שום הארה".

229. — "הנה מה שאני רואה ומה שמביאני במבוכה. אני מביט לכל עבר, ובכל מקום אראה אשמנים בלבד. הטבע אינו מגיש לפני שום דבר שאינו זורע בלבי ספק ואי-שקט. אילו לא ראיתי בו שום דבר שמצביע על אלוהות, הייתי מכריע בדעתי לצד השלילה; אילו ראיתי בכל מקום אות וסימן לבורא עולם, הייתי נה בשלום בחיק האמונה. אבל מאחר שאני רואה יתר על הדרוש כדי לשלול ופחות מן הדרוש כדי לקנות ודאות, אני שרוי במצב ראוי להמלה. לא חדלה נפשי לבקש: אם אל מקיים את הטבע, יהי נא הטבע מעיד על כך עדות בלתי-משמעת לשני פנים; ואם שקר הסימנים שהטבע רומז בהם עליו, יבטל נא אותם לחלוטין; יהי נא אומר הכול או לא כלום, כדי שאדע לאיזה צד עלי לפנות. אולם באותו מצב שאני שרוי בו, כשנבצר ממני לדעת מה הנני ומה חייב אני לעשות, נסתרו מעיני הן מעמדי בעולם הן חובתי. לבי מלא שאיפה להכיר היכן הטוב האמיתי, כדי ללכת אחריו; שום דבר לא ייקר מחירו בעיני למען הנצח.

מקנא אני בכני-אדם שהאמונה בלבם והם נוהגים בעניין רישול גמור, ומשתמשים שימוש גרוע כל-כך באותה מתת, אישר דומני הייתי מנצלה בצורה שונה לגמרי".

230. — אין להבין שאלוהים נמצא, ואין להבין שאינו נמצא; שהנפש מחוברת אל הגוף, ושאין לנו נפש; שהעולם נברא, ושהעולם לא נברא, וכו'; שאירע החטא הקדמון, ושללא אירע החטא הקדמון.

231. — הסובר אתה שמן הנמנע שיהא האל אין-סופי, בלי חלקים? — כן. — רצוני להראות לך אפוא דבר אין-סופי ובלתי-מתחלק, וזהו נקודה הנעה בכל מקום במהירות אין-סופית; כי היא אחת בכל המקומות והיא בשלמותה בכל אתר ואתר.

תופעה זו של הטבע, שקודם-לכן חשבת שהיא בגדר הנמנע, מן הדין שתלמדך שיכולות להיות גם אחרות שעדיין לא הכרת אותן. מן הידיעות שרכשת לך אל תסיק את המסקנה שלא נותר לך דבר ללמוד לדעת אותן, אלא שנתרת לך דברים עד אין מספר ללמוד לדעת אותם.

232. — התנועה האין-סופית, הנקודה הממלאה את הכול, ה"מומנטום" של מנוחה; אין-סוף בלי כמות, בלתי-מתחלק ואין-סופי.

8 סעיף זה יש בו כעין הטרמה של האנטינומיות בנוסח קאנט, אבל המוצא המסתמן שונה מעיקרו.

9 על ה"מומנטום" — מכפלה של משקל הגוף ושל מהירותו — במיניקה של גאלילאי (1564—1642), עיין: A. Koyré, *Etudes Galiléennes* (1939), כרך ב', עמ' 20 ועמ' 60 (מסומנים גם כעמ' 94 וכעמ' 134 לפי סדר העמודים בכל הכרכים).

פירוש הדברים בסעיף זה הוא שאליבא דפסקל, נקודה בעלת מהירות אין-סופית כמוה כמסה אין-סופית במנוחה.

233. — אין-סוף. לא כלום. — נפשנו הופחה בגוף, שישם היא מוצאת את המספר, את הזמן, את הממדים. היא טוהה רעיונות על כך, קוראת לכך טבע, הכרה, ולא תוכל להאמין בדבר אחר.

אם יצורף המספר אחת אל האין-סוף, לא יגדילהו כלל, ממש כמידת רגל המצור-רפת אל מידה אין-סופית. הסופי מתאיין נוכח האין-סוף, ונעשה אין גרידא. כך גם רוחנו נוכח האל; כך גם הצדק שלנו נוכח הצדק האלוהי. בין הצדק שלנו ובין צדק האל אין אי-התאמה גדולה כל-כך כמו בין המספר אחת ובין האין-סוף. מן ההכרח שתהא מידת הצדק של האל כבירה כמידת רחמיו. והנה, מידת הצדק כלפי הנידונים לאבדון כבירה פחות ועשויה פחות להדהים ממידת הרהמים כלפי הבחירים.

יודעים אנו שיש אין-סוף, ואת טבעו אין אנו יודעים. הואיל ואנו יודעים ששקר הדבר שהמספרים סופיים, הרי אמת היא שיש אין-סוף בחינת מספר. אבל את מהותו אין אנו יודעים: — שקר הדבר שהוא ווגי, שקר הדבר שהוא לא-ווגי; לפי שאם נוסיף עליו אחת, לא ישתנה טבעו; ברם מספר הוא, וכל מספר הוא ווגי או לא-ווגי (אמת, הדברים אמורים בכל מספר סופי). באורה זה עצמו, אפשר ואפשר לדעת שיש אלוהים, בלא שתהא מהותו ידועה לנו. האין אמת על-פי עצם מהותה, לנוכח ריבוי כזה של דברים אמיתיים שאינם עצם האמת?

ובכן, אנו יודעים את מציאותו של הסופי ואת טבעו, מפני שאנו סופיים ובעלי-התפשטות כמוהו. אנו יודעים את מציאותו של האין-סוף, ואת טבעו אין אנו יודעים, מפני שהוא בעל-התפשטות כמונו, אולם אין לו גבולות כמו שיש לנו. אבל אין אנו יודעים לא את מציאותו של אלוהים ולא את טבעו, מפני שאין לו לא התפשטות ולא גבולות. אכן מכוח האמונה יודעים אנו את מציאותו; על-ידי ברכת האל עתידים אנו לדעת את טבעו. והנה כבר הראיתי שאפשר ואפשר לדעת את מציאותו של דבר בלי לדעת את טבעו.

הבה נדבר עתה לפי אור הבינה שהוא מנת חלקנו מטבע ברייתנו.

אם יש אלוהים, הריהו עד אין סוף למעלה מכל השגה; כי מאחר שאין לו לא חלקים ולא גבולות, אין לו שום בחינה משותפת עמנו. איננו מסוגלים אפוא לדעת לא את מהותו ולא אם הוא נמצא. הואיל וכך, מי יעז לקבל עליו לפתור שאלה זו? ודאי לא אנו, שאין לנו שום בחינה משותפת עמו.

מי יגנה אפוא את הנוצרים על שאין ביכולתם לתת יסוד וטעם לאמונתם, — את הנוצרים המכריזים בעצמם שהם מחזיקים בדת שלא יוכלו לבססה ביסוס שכלי? בבואם להציעה לפני כל יושבי חלד, מצהירים הם שסכלות היא, "stultitia"¹⁰; ואחר כל אלה אתם מתלוננים שאינם מוכיחים אותה! אילו ניסו להוכיחה, לא היו עומדים בדיבורם; על-ידי כך דווקא שדבריהם חסרים

10 על-פי האיגרת הראשונה אל הקורנתיים א, 21: "... היה רצון מלפניו להושיע בסכלות הקריאה את המאמינים".

הוכחה אין הם חסרים משמע. — "כן; אבל אף אם הדבר מצדיק את המציעים אותה בנוסח כזה, ופטר אותם מן הגנאי שבחוסר ביסוס שכלי, אינו מצדיק את המקבלים אותה". — נבדוק נא אפוא נקודה זו ונאמר נא: "אלוהים נמצא, או אינו נמצא". אבל לאיזה צד נטה את לבבנו? השכל לא יוכל לקבוע כאן ולא כלום: — תוהו-ובוהו אין-סופי חוצץ בינינו. בקצהו של מרחק אין-סופי זה נערך משחק, שיפול שם ראש או זנב. על מה תהמר? על-פי השכל, לא תוכל להמר לא על זה ולא על זה; על-פי השכל, לא תוכל להגן על שום אחת משתי הדעות. אל תוכיח אפוא על שקר וכזב את מי שבחר בחירה; כי בעניין זה אינך יודע כלום. — "לא; אבל אוכיחם על שבחרו, לא בחירה זו, אלא בחירה בכלל; כי אף-על-פי שמי שנוטה לצד האחד ומי שנוטה לצד האחר טועים טעות שוה, הרי טועים שניהם: — הנכון הוא שלא להמר כלל". — כן; אבל מן הנמנע שלא להמר. אין זה תלוי ברצונך; הסיכון כרוך על עקבך. ובכן, איזה צד תיטול לך? שים לב. מכיוון שצריך לבחור, שקול נא בדעתך באיזה צד אתה פחות מעוניין. לפניך שני דברים שתוכל להפסידם: האמת והטוב; ושני דברים אתה מרחיק: את שכלך ואת רצונך, את ידיעתך ואת ברכת-האושר שלך; ועל טבע ישותך להתרחק משני דברים: הטעות והמצוקה. מכיוון שמן ההכרח לבחור, לא ייפגע שכלך יותר על-ידי הבחירה האחת מאשר על-ידי האחרת. הנה נקודה מבוררת היטב. וברכת-האושר שלך? הבה נשקול את הרווח ואת ההפסד זה לעומת זה, כשאנו מתערבים שאלוהים נמצא. נתבונן נא בשני המקרים הללו: — אם תזכה בהתערבות, תזכה לכול; אם תפסיד בהתערבות, לא תפסיד כלום. המר אפוא שאלוהים נמצא, בלא היסוס. — "נפלא הדבר. כן, צריך להמר; אבל אולי אני מהמר על יותר מדי". — שים לב. הואיל ויש סיכוי שווה לזכות ולהפסיד, הרי אילו היתה לך אפשרות לזכות בחיים כפולים כנגד חיים פעם אחת, גם אז יכול היית להמר. אבל אילו היתה אפשרות לזכות בחיים משולשים, צריך גם צריך היה לשחק (מאחר שהמשחק כפוי עליך); וכשאתה אנוס לשחק, הרי היית נוהג שלא בחכמה אילו לא היית מסתכן ומהמר על חיך כדי לזכות בחיים משולשים, במשחק שיש בו סיכוי שווה לזכות ולהפסיד. אבל כאן מדובר על חיי עולם ועל אושר נצח. והואיל וכך, הרי אף אם היה מספר אין-סופי של סיכויים ורק אחד מהם לטובתך, גם אז היית בצדק מהמר על אחד כדי לזכות לשניים; וכשאתה אנוס לשחק, היית נוהג שלא בחכמה אילו היית נמנע מלהעמיד חיים של פעם אחת כנגד חיים משולשים, במשחק שיש בו, מתוך מספר אין-סופי של סיכויים, סיכוי אחד לטובתך, — אם נניח שהייתה לך אפשרות לזכות בחיים לאין קץ, מאושרים לאין שיעור. אבל כאן יש ויש אפשרות לזכות בחיים לאין קץ שהם מאושרים לאין שיעור, יש סיכוי לזכות כנגד מספר סופי של סיכויים להפסיד, ומה שאתה מעמיד במשחק הריהו סופי. הרי זה מסיר כל פקפוק; כל מקום שיש אין-סוף, ואין שם מספר אין-סופי של סיכויים להפסיד כנגד הסיכוי לזכות, אין מקום להיסוס, יש לסכן במשחק כל מה שיש לו לאדם. אם כן, כשאדם אנוס לשחק, חטוא יחטא לתבונה אם יהי

על הכרחיותו של הימור

נוצר את חייו, במקום לסכנם למען הזכייה האין-סופית, שמובטח לה שתבוא כמו שמובטחת אפסותו של ההפסד.

כי אין ממש בטענות שאין זה ודאי שאדם יזכה ושוודאי הדבר שהוא מסתכן; ושהמרחק האין-סופי בין ודאותו של מה שאדם מסכן ובין אי-ודאותו של מה שהוא עתיד לזכות לו משווה את הטוב הסופי, שאדם מסכנו בוודאות, להאין-סוף, שהוא בלתי-ודאי. אין זה כך. שהרי כל שחקן מסכן בוודאות כדי לזכות שלא בוודאות; ואף-על-פי-כן הוא מסכן בוודאות את הסופי כדי לזכות שלא בוודאות בסופי, ובכך לא יחטא לתבונה. אין מרחק אין-סופי בין אותה ודאות של מה שאדם מסכן ובין אי-ודאותה של הזכייה; שקר הדבר. אמנם אין-סוף מפריד בין הוודאות לזכות ובין הוודאות להפסיד. אבל היחס בין אי-הוודאות לזכות לבין ודאותו של מה שאדם מסכן הוא יחס הסיכויים לזכות ולהפסיד. משום כך, אם יש מספר שווה של סיכויים משני הצדדים, יתנהל המשחק בשווה נגד שווה; ואז ודאותו של מה שאדם מסכן שווה לאי-הוודאות לזכות, ואין זה נכון כלל וכלל שהיא רחוקה ממנה עד אין סוף. וכך, הטענה שאני טוען קונה הווק לאין שיעור, לגבי משחק שיש בו סיכויים שווים לזכות ולהפסיד, כשצריך לסכן את הסופי ואפשר לזכות באין-סוף. הדבר מוכח בעליל; ואם בכוחם של בני-אדם לתפוס אמת כל-שהיא, הרי היא היא. — "אני מודה, אני מסכים. אבל שמא יש דרך לראות גם את מה שמאחורי הפרגוד של המשחק?" — הן והן, כתבי-הקודש, והשאר, וכו'.

— "כן; אבל ידי כפותות ופי אילם: — מכריחים אותי להמר, ואין אני בוחרין; אין מפתחים את מוסרותי. ואני עשוי בצורה כזו שלא אדע להאמין. מה אוכל אפוא לעשות?"

— נכון הדבר. מכל מקום דע והבן: מאחר שתבונתך ממריצה אותך להאמין, ועם זה אינך מסוגל לכך, הרי לא בא חוסר-יכולתך להאמין אלא בעטיין של היפעלויותיך. הווי עמל אפוא לשכנע את עצמך לא על-ידי ריבוי הראיות למציאות האל¹¹, אלא על-ידי הדברת היפעלויותיך. הפצך להתקדם לקראת האמונה, ואינך יודע את הדרך אליה; הפצך להתרפא מחוסר-האמונה, ואתה מבקש את התרופה לכך. למד לקח מבני-אדם שהיו כפותים כמוך ושמהמרים עתה על כל אשר להם; הם יודעים את הדרך שהיית הפץ ללכת בה, ונתרפאו מאותו חולי שחפצך להתרפא ממנו. עשה כמו שהתחילו הם: — בכל דבר נהגו הם כאילו היו מאמינים, הווי במי קודש, שמעו אל הרינה ואל התפילה, וכו'. בדרך הטבע יעורר עצם הדבר הזה אמונה בלבך ויתמימך¹². — אבל הוא הדבר שאני מתיירא מפניו". — מדוע? מה יש לך להפסיד?

11 כגון בספר ה"הגיגות" לדיקארט.

12 כלומר, יביאך לידי תמימות עליונה שתאפשר לך להשיג את האמת. השווה סעיף 271. זהו אחד הפירושים האפשריים של הביטוי הצרפתי הנקוט כאן בפי פסקל: "et vous abêtira", שתרגומו המילולי הוא "ויטמם את דעתך". המהדירים

אבל כדי להראות לך שדרך זו מוליכה לשם, אני מסביר לך שהדבר יחליש את היפעלויותיך, שהן המכשולים הגדולים העומדים לך לשטן.

סיומו של שיה זה. — והנה, מה רע יאונך אם תגמור בדעתך ללכת בדרך זו? תהיה איש נאמן, ישר, ענו, מחזיק טובה, גומל טוב, ידיד כן, דובר אמת. אמנם תצטרך לוותר על ההנאות הנפסדות, על התהילה, על חמדת תענוגות; אבל כלום לא יהיו לך הנאות אחרות? אני מבטיחך: בכך אך תרוויח בחיי העולם הזה; ובכל פסיעה שתפסע בדרך זו תראה ודאות כזו של זכייה ואפסות כזו של מה שאתה מסכן, עד כי סופך להכיר שהימרת על דבר ודאי, אינו־סופי, שלא נתת תמורתו ולא כלום.

— "הו! דברך אלה הלהיבו את רוחי, הקסימוני, וכו'".

— אם ישרו בעיניך דברים אלו ואתה רואה את עוצם תוקפם, דע לך: הם יצאו מפי אדם שגם קודם לכן גם לאחר מכן כרע על ברכיו להתפלל ליש האין־סופי ונטול־החלקים הזה, אשר לו הוא משיעבד את כל ישותו, ולהתחנן לפניו שישעבד לו גם את ישותך למען טובתך שלך ולמען תהילתו; וכך הולם עוצם הדברים שפלות־רוח זו.

234. — אילו מן הדין היה לעשות דבר כל־שהוא רק למען הוודאי, מן הדין היה שלא לעשות כלום למען הדת; כי אינה ודאית. אבל כמה דברים עושים הבריות למען הבלתי־ודאי — המסעות בים, מערכות המלחמה! ובכן אני אומר: לא היה צריך לעשות שום דבר, כי שום דבר אינו ודאי. יש יתר ודאות בדת מאשר אם נראה מחר את אור היום; כי אין זה ודאי שנראה את יום המחר, אבל בוודאי אפשר שלא נראהו. אין לומר כזאת על הדת. אין זה ודאי שהיא אמת; אבל מי יעז לומר שבוודאי אפשר שאינה אמת? והנה, כשאדם עמל למען יום מחר, ולמען הבלתי־ודאי, הוא פועל בתבונה; כי מן הדין לעמול למען הבלתי־ודאי, על־פי הכלל שהוכח בעניין הסיכויים.

אבגוסטינוס הבין שאדם עמל למען הבלתי־ודאי על פני הים, בשדה הקרב, וכו'; אבל לא נתן דעתו על הכלל בעניין הסיכויים, המורה שמן הדין לנהוג כך. מונטן הבין שבעל שכל צולע מרגיז אותנו, ושהמנהג הוא כול־יכול; אבל לא נתן דעתו על סיבתה של תוצאה זו.

כל האישיים הללו ראו את התוצאות, אבל לא עמדו על הסיבות. לעומת האישיים שגילו את הסיבות, הריהם כמו שבעלי עיניים בלבד הם לעומת בעלי שכל; כי התוצאות הן בחינת מורגשות, ואילו הסיבות נראות לשכל בלבד.

הראשונים חמהו עליו והשמיטוהו. אולם יש לשים לב לקירבה האטימולוגית בין הפועל abêtir ובין שם־העצם bête = חיה. דיקארט לימד שהחיה היא מכונה, אבטומטון (עיין: דיקארט, מאמר על המיתוד, חלק ה; תרגום עברי בסדרת ספרי־המופת הפילוסופיים, כרך א); וידוע הדבר שפסקל קיבל את דעתו זו. לפיכך ניתן לפרש ולתרגם אמרה זו: "יורגילך לפעול כאבטומטון"; וכמובן אין להפקיעה מהקשר הדברים. השוה סעיפים 246—248, 252, 341, 343.

ואף־על־פי שהתוצאות האמורות נראות גם לשכל, הרי שכל זה הוא לעומת השכל הרואה את הסיבות כמו שהושי הגוף הם לעומת השכל.

235. — "את הדבר ראו, את הסיבה לא ראו"¹³.

236. — על־פי הסיכויים, חייב אתה לטרוח לבקש את האמת; לפי שאם תמות בלי לעבוד את אלוהי אמת, אבדת. — "אבל", אומר אתה, "אילו רצה שאעבוד אותו, היה מניח לי אותות של רצונו". — כך גם עשה, אלא שאתה מתעלם מהם, ובכן, חפש אותם; כדאי וכדאי.

237. — סיכויים. — יש לחיות עלי אדמות חיים שונים על־פי הנחות שונות אלו: (1) שנוכל להיות כאן לעולם; (2) שוודאי הדבר שלא נאריך ימים כאן, ושאין ודאות שנהיה כאן שעה אחת. ההנחה השנייה היא הנחתה שלי.

238. — מה אתה מבטיח לי סוף סוף (כי עיבר שנים, זהו הסיכוי), אם לא עשר שנים של אהבה־עצמית, של נסיונות־שווא לשאת הן, מלבד התלאות הוודאיות?

239. — פירכה. — המקווים לישועה מאושרים בכך, אבל כנגד זה מעיקה עליהם אימת הגיהנום.

תשובה. — למי יתר יסוד להתיירא מן הגיהנום: האם למי שאינו יודע אם יש גיהנום, אבל הוא בטוח שיענש בייסורי עולם אם ישנו, — או למי שנוטה להאמין שיש גיהנום, וגם מקוה שיינצל ממנו אם ישנו?

240. — "הייתי עד מהרה מוותר על התענוגות", אומרים הם, "אילו היתה אמונה בלבי". ואני אומר לכם: "הייתם עד מהרה זוכים לאמונה, אילו ויתרתם על התענוגות". והנה, אתם החייבים להתחיל. אילו היה לאל ידי, הייתי מעניק לכם את האמונה; אין ביכולתי לעשות זאת, ועל כן גם לא לבדוק את אמיתות דבריכם. אבל בכוחכם לוותר על התענוגות, ולבדוק אם דברי אמת בפי.

241. — סדר. — הייתי ירא הרבה יותר לשגות¹⁴, ולהיווכח לדעת שהדת הנוצרית אמת, מאשר לא לשגות כשאני מאמין שהיא אמת.

13 אבגוסטינוס, *Contra Pelagium*, IV, 60.

14 כלומר, לשגות כשאני מאמין.